

Skatteutskottets betänkande 2020/21:SkU2

Riksrevisionens rapport om RUT- avdraget

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna och avslår motionsförslaget.

I betänkandet finns en reservation (C) och två särskilda yttranden (M, V, KD).

Behandlade förslag

Skrivelse 2019/20:177 Riksrevisionens rapport om rutavdraget.

Ett yrkande i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Bakgrund	4
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	4
Utskottets överväganden.....	5
Riksrevisionens rapport om RUT-avdraget	5
Reservation	11
Löpande utvärdering av RUT-avdragets effekter, punkt 1 (C).....	11
Särskilda yttranden	14
1. Skrivelsen, punkt 2 (M, KD)	14
2. Skrivelsen, punkt 2 (V).....	15
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	16
Skrivelsen.....	16
Följdmotionen	16

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Löpande utvärdering av RUT-avdragets effekter

Riksdagen avslår motion

2020/21:142 av Per Åsling m.fl. (C).

Reservation (C)

2. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2019/20:177 till handlingarna.

Stockholm den 13 oktober 2020

På skatteutskottets vägnar

Jörgen Hellman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jörgen Hellman (S), Per Åsling (C), Niklas Wykman (M), Hillevi Larsson (S), Helena Bouveng (M), Eric Westroth (SD), Sultan Kayhan (S), Tony Haddou (V), Boriana Åberg (M), David Lång (SD), Patrik Lundqvist (S), Hampus Hagman (KD), Anna Vikström (S), Joar Forssell (L), Johnny Skalin (SD), Rebecka Le Moine (MP) och Kjell Jansson (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I ärendet behandlar utskottet regeringens skrivelse 2019/20:177 Riksrevisionens rapport om rutavdraget. Vidare behandlas en motion som har väckts med anledning av skrivelsen. Motionärernas förslag till riksdagsbeslut framgår av bilagan. Utskottet har under våren 2020 informerats av riksrevisor Stefan Lundgren med medarbetare om granskningsrapporten Rutavdraget – konsekvenser av reformen (RiR 2020:2).

Bakgrund

Riksdagens kammarkansli anmälde till utskottet den 18 februari 2020 att Riksrevisionens granskningsrapport Rutavdraget – konsekvenser av reformen (RiR 2020:2) hade kommit in till riksdagen och att rapporten överlämnats till regeringen samma dag för yttrande. Motionstiden gick ut den 16 september 2020. En följdmotion har lämnats in med anledning av skrivelsen. I sin skrivelse 2019/20:177 behandlar regeringen de iakttagelser och rekommendationer som Riksrevisionen har redovisat i rapporten.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av Riksrevisionens granskningsrapport om Rutavdraget – konsekvenser av reformen (RiR 2020:2).

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om RUT-avdraget

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna och avslår en motion om löpande utvärdering av RUT-avdragets effekter.

Jämför reservation (C) och särskilt yttrande 1 (M, KD) och 2 (V).

Skrivelsen

Riksrevisionens iakttagelser

Riksrevisionens övergripande granskningsfråga är om riksdagens intentioner med RUT-avdraget har infriats och om regeringens bedömning av avdragets självfinansieringsgrad är välgrundad. Följande delfrågor har undersökts:

1. Har köparna av RUT-tjänster ökat sitt marknadsarbete?
2. Har de som fått ett arbete i RUT-branschen stärkt sin ekonomiska situation och sin förankring på arbetsmarknaden?
3. Finns det empiriskt stöd för regeringens bedömning att RUT-reformen på lång sikt är självfinansierad?

Vad gäller den första delfrågan påpekar Riksrevisionen att den primära målgruppen för RUT-avdraget torde vara de som kan förmodas öka sitt marknadsarbete till följd av att RUT-tjänster frigör tid för köparen, dvs. personer som deltar på arbetsmarknaden och framför allt barnfamiljer. Enligt Riksrevisionen är träffsäkerheten utifrån detta perspektiv inte särskilt god, vilket grundas på att mindre än hälften av summan av de totala avdragen gjordes av hushåll med hemmavarande barn. Granskningen visar dock att denna grupp hade en starkare inkomstutveckling än jämförbara grupper som inte köpt RUT-tjänster.

Vad gäller den andra delfrågan visar Riksrevisionens undersökning att utrikes födda som får ett RUT-arbete förbättrar sin ekonomiska situation och sin förankring på arbetsmarknaden, medan det för inrikes födda inte uppstår någon skillnad mot en jämförbar grupp avseende inkomstutvecklingen. Även här betonar Riksrevisionen bristande träffsäkerhet då granskningen tyder på att många av de nya RUT-arbetarna är arbetskraftsinvandrare.

Vad gäller den tredje delfrågan bedömer Riksrevisionen att det empiriska stödet för att RUT-avdraget skulle vara självfinansierat på lång sikt är svagt. Det följer av RUT-avdragets bristande träffsäkerhet när det gäller framför allt RUT-köparnas marknadsarbete och att de ursprungliga antagandena om omfattningen av omvandlingen av svarta jobb till vita jobb var alldeles för

optimistiska. Granskningen visar att regeringen använde en kartläggning i vilken den svarta sektorn för hushållstjänster var fyra gånger större än vad en mer aktuell kartläggning från Skatteverket visade.

Riksrevisionens övergripande slutsats är att riksdagens intentioner med RUT-avdraget i viss mån har infriats vad gäller RUT-köparnas ökade marknadsarbete och möjligheten för vissa grupper att få en fastare förankring på arbetsmarknaden. Enligt Riksrevisionen visar granskningen även att bedömningen att RUT-avdraget är självfinansierat, vilken gjordes av den då sittande regeringen, har svagt empiriskt stöd.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till regeringen:

- Se över beräkningarna av RUT-avdragets långsiktiga självfinansieringsgrad och långsiktiga effekter på sysselsättningen. Detta kan redovisas i samband med att eventuella förslag om förändringar av RUT-avdraget lämnas till riksdagen.
- Beakta den potentiella arbetskraftsinvandringen vid utformningen av åtgärder som syftar till att öka sysselsättningen. Detta gäller inte minst åtgärder som syftar till att öka sysselsättningen bland dem med svag anknytning till arbetsmarknaden.

Regeringens bedömning av Riksrevisionens iakttagelser

Riksrevisionens granskning visar på svårigheterna att i förväg och på teoretiska grunder försöka beräkna hur reformer kommer att påverka sysselsättning och skatteinkomster via företag och individers förändrade beteende, dvs. via s.k. dynamiska effekter. Regeringen instämmer i dessa iakttagelser. Sådana beräkningar är generellt beroende av ett antal osäkra antaganden som måste göras på begränsad empirisk grund.

I fallet med RUT-avdraget behöver antaganden bl.a. göras om RUT-köparnas användning av frigjord tid, i vilken utsträckning svarta jobb omvandlas till vita samt vilka grupper som i olika utsträckning utför de nya RUT-jobben. Dessutom krävs antaganden om arbetsmarknadens funktionssätt, bl.a. hur RUT-avdraget påverkar möjligheten att få jobb i andra sektorer av ekonomin. Ökad efterfrågan på arbetskraft inom hushållssektorn kan t.ex. tränga undan sysselsättning i andra delar av ekonomin men kan även minska konkurrensen om lediga jobb i andra sektorer, vilket kan underlätta för svaga grupper att komma in på arbetsmarknaden. Den slutliga effekten är beroende av dessa antaganden.

Resultat från empiriska utvärderingar av enskilda reformers dynamiska effekter är dock också förknippade med osäkerhet. Riksrevisionen noterar att observerade skillnader i arbetsinkomster och arbetsmarknadsutfall mellan olika grupper i deras undersökning kan bero på andra faktorer än RUT-avdraget och att dessa faktorer kan vara svåra att fånga i tillgängliga data. Detta kan i sin tur leda till att effekterna av RUT-avdraget över- eller underskattas.

Regeringen noterar att Riksrevisionens granskning indikerar att RUT-avdraget kan ha förhållandevis stora arbetsutbudseffekter bland köpare med hemmavarande barn samtidigt som personer med svag förankring på arbetsmarknaden inte gynnats i den utsträckning som lagstiftaren avsåg. Regeringen välkomnar Riksrevisionens bidrag till den sammantagna kunskapen om effekterna av RUT-avdraget.

När det gäller Riksrevisionens iakttagelse om RUT-avdragets låga träffsäkerhet vad gäller köparna kan regeringen konstatera att syftet med reformen var att fler hushåll skulle köpa hushållsarbete på marknaden i stället för att utföra arbetet själva eller köpa det svart. I sammanhanget kan det även noteras att det obetalda omsorgsarbete som anhöriga till äldre utför ingick i motivbilden. Syftet med reformen var även att förbättra kvinnors möjlighet att öka arbetsinkomsterna och att delta i arbetslivet på lika villkor genom att obetalt arbete i hemmet ersattes med betalt arbete på marknaden. Riksrevisionens resultat är i linje med detta syfte då de indikerar att arbetsinkomsten för kvinnor i sammanboende par har ökat mer än för män i samma situation jämfört med respektive jämförelsegrupp. Detta gäller särskilt för kvinnor med barn. Riksrevisionen uppskattar att arbetsinkomsterna har ökat med 2,2 procent för män och 2,9 procent för kvinnor i sammanboende par som gjort RUT-avdrag med minst 5 000 kronor, vilket enligt Riksrevisionen motsvarar omkring 27 000 kronor per år för ett genomsnittligt hushåll i denna grupp. Riksrevisionen menar dock att resultaten ska tolkas med försiktighet.

Riksrevisionens granskning indikerar att en stor andel av dem som började arbeta i RUT-sektorn under perioden 2011–2017 var arbetskraftsinvandrare från Europa. Ett syfte med RUT-avdraget var att öka möjligheten för korttidsutbildade att komma in på arbetsmarknaden och därmed minska den relativt höga arbetslösheten i denna grupp. Att många arbeten inom RUT-branschen skulle utföras av arbetskraftsinvandrare från andra länder inom Europa, vilka per definition inte påverkar den svenska arbetslösheten, var inte något som förväntades enligt förarbetena. Regeringen menar att det inte kan uteslutas att arbetskraftsinvandringen minskat möjligheterna för korttidsutbildade på den svenska arbetsmarknaden att få ett arbete i RUT-sektorn, vilket i så fall även skulle kunna påverka RUT-avdragets självfinansieringsgrad negativt. Regeringen anser att det är bra att Riksrevisionen med sin granskning har uppmärksammat oförutsedda effekter av en mer global arbetsmarknad på resultatet av åtgärder som syftar till att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten.

Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser

Regeringen beaktar generellt sett inte dynamiska effekter i beräkningarna av hur enskilda reformer påverkar de offentliga finanserna. Riksrevisionens granskning av RUT-avdraget stärker regeringens bedömning att detta inte heller bör göras framöver.

När det gäller potentiella effekter av arbetskraftsinvandring på konsekvenserna av förslag som syftar till att öka sysselsättningen på den svenska arbetsmarknaden avser regeringen att, när så är motiverat och möjligt, beakta sådana effekter i framtida konsekvensanalyser.

Riksrevisionens granskning har bidragit till en ökad kunskap om RUT-avdragets effekter. Regeringen avser att löpande följa den vidare kunskapsutvecklingen av RUT-avdragets sammantagna effekter.

I och med denna redovisning anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Motionen

I motion 2020/21:142 av Per Åsling m.fl. (C) anförs att det i Riksrevisionens rapport om RUT-avdraget finns flera viktiga resultat att uppmärksamma. Det har sedan RUT-avdraget infördes gjorts ett antal utvärderingar, av myndigheter såväl som fristående forskare och intresseorganisationer. Riksrevisionens rapport är ytterligare ett bidrag till den kunskap som finns om RUT-avdraget. Givet hur såväl den övergripande ekonomin som avdraget utvecklats under åren ligger det i sakens natur att resultaten pekar ut olika effekter av avdraget. De studier som genomförts har även haft olika syften och metoder.

Riksrevisionen drar två övergripande slutsatser av granskningen. Den första slutsatsen är att riksdagens intentioner med RUT-avdraget vad gäller RUT-köparnas ökade marknadsarbete och möjligheter för vissa grupper att få en fastare förankring på arbetsmarknaden i viss mån har infriats. Den andra slutsatsen gäller bedömningen att RUT-avdraget är självfinansierat. Enligt Riksrevisionen har denna bedömning, vilken gjordes av den då sittande regeringen (prop. 2011/12:100), svagt empiriskt stöd.

För Centerpartiet, som vid tidpunkten för RUT-reformen var en del av alliansregeringen, kan syftet med avdraget översiktligt sammanfattas i tre punkter.

1. Att minska förekomsten av och medborgarnas inställning till att RUT-tjänster skulle köpas utanför den reguljära marknaden, alltså i stället ske i den svarta ekonomin.
2. Att bidra till ökad jämställdhet genom förändrat hemarbete. Att avdraget på köparsidan skulle underlätta för kvinnor som tidigare har haft svårt att balansera karriär med hemarbete.
3. Bidra till ökat företagande och ökad sysselsättning. Särskilt i grupper som står längre från arbetsmarknaden och som tidigare inte varit företagare, liksom att bidra till en ökning av kvinnors företagande.

Utöver dessa bärande skäl till att införa reformen fanns ytterligare analyser som låg till grund för beslutet att införa RUT-avdraget. Bland dessa var följande:

- Analysen indikerade att reformen på lång sikt skulle vara självfinansierande. Att den skulle bekosta sig själv var ett av flera viktiga argument men aldrig ett huvudargument.
- Att bidra till att nya branscher växer fram har löpande varit ett viktigt syfte, men inget som en regering kan styra fram.
- Att pensionärer skulle få större valfrihet när de kan komplettera hemtjänst, vilket i slutändan är ett beslut upp till den enskilde individen.

I många delar visar Riksrevisionens rapport på resultat som ligger i linje med flertalet av reformens syften. Stor effekt för RUT-köparna och deras arbetsinkomster. RUT-köparna har valt att arbeta under den tid som frigörs. Effekten är speciellt stor bland kvinnor och extra stor bland kvinnor med små barn. Kvinnor med barn som är mellan noll och tre år och som använder RUT ökar sina arbetsinkomster med mellan 5,1 och 16,6 procent, beroende på vilket år det handlar om. Sysselsättningsgraden, för både inrikes och utrikes födda, ökar och skillnaden består över tid. Många går från arbetslöshet till sysselsättning och hade inte haft ett arbete om inte reformen hade genomförts. Detta är några exempel.

En utmaning med att utvärdera RUT-avdraget ligger i det faktum att reformen varit utsatt för flera förändringar. År 2009 gjordes avdraget om genom att den s.k. fakturamodellen introducerades, där skattereduktionen skedde direkt i fakturan till kunden; en kraftig förenkling. 2017 lyftes vissa tjänster bort samtidigt som taket halverades. Inför 2021 har en utvidgning aviserats både sett till antalet tjänster som ryms inom avdraget och till taket.

I den politiska debatten har det ofta lyfts förslag om att minska avdraget ytterligare och till och med avskaffa avdraget. Enbart detta signalvärde har inneburit att antalet företag som utför tjänsterna periodvis minskat kraftigt. Redan 2016, året efter att vissa församlingar aviserats i avdraget, kom signaler om att kunder i stället ville få arbete utfört svart.

Riksrevisionens rapport är ett värdefullt bidrag till analysen av RUT-avdraget. Men det går att konstatera att det är en svåranalyserad reform. Både förändringar avseende vilka tjänster som är avdragsgilla liksom storleken på det avdragsgilla beloppet påverkar möjligheten att under en längre tid utvärdera avdraget. Det behövs fortsatta studier av avdraget i syfte att kunna utveckla det. Trots de studier som gjorts av avdraget är kunskapen inte särskilt stor när det handlar om exempelvis kostnader för reformen med hänsyn tagen till skatteintäkter liksom eventuellt lägre nivåer på ersättningar från transfereringssystemen. Liknande allmänna jämviktsanalyser har efterfrågats bl.a. av Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser. Riksrevisionens rapport är ett värdefullt bidrag till denna typ av analyser men fler och återkommande studier behövs. Likaså behövs mer kunskap om hushållens köp av svarta tjänster. Skatteverket publicerade tidigare i år en rapport om hushållens medvetna köp av svarta tjänster mellan 2005 och 2019. Av den framgår att hushållens köp av svarta tjänster minskar från 11 miljarder kronor 2005 till 3 miljarder kronor 2019, dvs. en minskning med 8 miljarder

kronor på bara 14 år. Andelen som köper svarta tjänster har minskat från 32 procent till 13 procent. Skatteverkets rapport ger inga svar på varför svartköpen minskat i så stor omfattning, men den antyder att RUT- och ROT-reformerna troligtvis ligger bakom en stor del av minskningen.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i motionen om att löpande utvärdera RUT-avdragets effekter och tillkännage detta för regeringen.

Utskottets ställningstagande

Riksrevisionen har rekommenderat regeringen att se över beräkningarna av RUT-avdragets långsiktiga självfinansieringsgrad och långsiktiga effekter på sysselsättningen. Riksrevisionen menar att detta kan redovisas i samband med att eventuella förslag om förändringar av RUT-avdraget lämnas till riksdagen. Vidare rekommenderas att regeringen beaktar den potentiella arbetskraftsinvandringen vid utformningen av åtgärder som syftar till att öka sysselsättningen. Utskottet välkomnar Riksrevisionens granskning och konstaterar att regeringen i skrivelsen anför att den instämmer i Riksrevisionens iakttagelser att det finns svårigheter att i förväg och på teoretiska grunder försöka beräkna hur reformer kommer att påverka sysselsättning och skatteinkomster via företag och individers förändrade beteende, dvs. via s.k. dynamiska effekter. Regeringen uppger att sådana beräkningar generellt är beroende av ett antal osäkra antaganden som måste göras på begränsad empirisk grund. Utskottet noterar att regeringen uppger att dynamiska effekter generellt sett inte beaktas i beräkningarna av hur enskilda reformer påverkar de offentliga finanserna och att regeringen anser att Riksrevisionens granskning stärker bedömningen att detta inte heller bör göras framöver. Utskottet noterar vidare att regeringen, när så är motiverat och möjligt, kommer att beakta potentiella effekter av arbetskraftsinvandring på konsekvenserna av förslag som syftar till att öka sysselsättningen på den svenska arbetsmarknaden. Utskottet instämmer i regeringens uppfattning att Riksrevisionens granskning har bidragit till en ökad kunskap om RUT-avdragets effekter och välkomnar att regeringen har för avsikt att löpande följa den vidare kunskapsutvecklingen av RUT-avdragets sammantagna effekter. Mot denna bakgrund saknas det enligt utskottet anledning för riksdagen att ge regeringen till känna att löpande utvärdera RUT-avdragets effekter. Motionen avstyrks därför. Avslutningsvis föreslår utskottet att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Reservation

Löpande utvärdering av RUT-avdragets effekter, punkt 1 (C)

av Per Åsling (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:142 av Per Åsling m.fl. (C).

Ställningstagande

I Riksrevisionens rapport om RUT-avdraget finns flera viktiga resultat att uppmärksamma. Det har sedan RUT-avdraget infördes gjorts ett antal utvärderingar, av myndigheter såväl som fristående forskare och intresseorganisationer. Riksrevisionens rapport är ytterligare ett bidrag till den kunskap som finns om RUT-avdraget. Givet hur såväl den övergripande ekonomin som avdraget utvecklats under åren ligger det i sakens natur att resultaten pekar ut olika effekter av avdraget. De studier som genomförts har även haft olika syften och metoder.

Riksrevisionen drar två övergripande slutsatser av granskningen. Den första slutsatsen är att riksdagens intentioner med RUT-avdraget vad gäller RUT-köparnas ökade marknadsarbete och möjligheter för vissa grupper att få en fastare förankring på arbetsmarknaden i viss mån har infriats. Den andra slutsatsen gäller bedömningen att RUT-avdraget är självfinansierat. Enligt Riksrevisionen har denna bedömning, vilken gjordes av den då sittande regeringen (prop. 2011/12:100), svagt empiriskt stöd.

För Centerpartiet, som vid tidpunkten för RUT-reformen var en del av alliansregeringen, kan syftet med avdraget översiktligt sammanfattas i tre punkter.

1. Att minska förekomsten av och medborgarnas inställning till att RUT-tjänster skulle köpas utanför den reguljära marknaden, alltså i stället ske i den svarta ekonomin.
2. Att bidra till ökad jämställdhet genom förändrat hemarbete. Att avdraget på köparsidan skulle underlätta för kvinnor som tidigare har haft svårt att balansera karriär med hemarbete.
3. Bidra till ökat företagande och ökad sysselsättning. Särskilt i grupper som står längre från arbetsmarknaden och som tidigare inte varit företagare, liksom att bidra till en ökning av kvinnors företagande.

Utöver dessa bärande skäl till att införa reformen fanns ytterligare analyser som låg till grund för beslutet att införa RUT-avdraget. Bland dessa var följande:

- Analysen indikerade att reformen på lång sikt skulle vara självfinansierande. Att den skulle bekosta sig själv var ett av flera viktiga argument men aldrig ett huvudargument.
- Att bidra till att nya branscher växer fram har löpande varit ett viktigt syfte, men inget som en regering kan styra fram.
- Att pensionärer skulle få större valfrihet när de kan komplettera hemtjänst, vilket i slutändan är ett beslut upp till den enskilde individen.

I många delar visar Riksrevisionens rapport på resultat som ligger i linje med flertalet av reformens syften. Stor effekt för RUT-köparna och deras arbetsinkomster. RUT-köparna har valt att arbeta under den tid som frigörs. Effekten är speciellt stor bland kvinnor och extra stor bland kvinnor med små barn. Kvinnor med barn som är mellan noll och tre år och som använder RUT ökar sina arbetsinkomster med mellan 5,1 och 16,6 procent, beroende på vilket år det handlar om. Sysselsättningsgraden, för både inrikes och utrikes födda, ökar och skillnaden består över tid. Många går från arbetslöshet till sysselsättning och hade inte haft ett arbete om inte reformen hade genomförts. Detta är några exempel.

En utmaning med att utvärdera RUT-avdraget ligger i det faktum att reformen varit utsatt för flera förändringar. År 2009 gjordes avdraget om genom att den s.k. fakturamodellen introducerades, där skattereduktionen skedde direkt i fakturan till kunden; en kraftig förenkling. 2017 lyftes vissa tjänster bort samtidigt som taket halverades. Inför 2021 har en utvidgning aviserats både sett till antalet tjänster som ryms inom avdraget och till taket.

I den politiska debatten har det ofta lyfts förslag om att minska avdraget ytterligare och till och med avskaffa avdraget. Enbart detta signalvärde har inneburit att antalet företag som utför tjänsterna periodvis minskat kraftigt. Redan 2016, året efter att vissa försämringar aviserats i avdraget, kom signaler om att kunder i stället ville få arbete utfört svart.

Riksrevisionens rapport är ett värdefullt bidrag till analysen av RUT-avdraget. Men det går att konstatera att det är en svåranalyserad reform. Både förändringar avseende vilka tjänster som är avdragsgilla liksom storleken på det avdragsgilla beloppet påverkar möjligheten att under en längre tid utvärdera avdraget.

Det behövs fortsatta studier av avdraget i syfte att kunna utveckla det. Trots de studier som gjorts av avdraget är kunskapen inte särskilt stor när det handlar om exempelvis kostnader för reformen med hänsyn tagen till skatteintäkter liksom eventuellt lägre nivåer på ersättningar från transfereringssystemen. Liknande allmänna jämviktsanalyser har efterfrågats bl.a. av Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser. Riksrevisionens rapport är ett värdefullt bidrag till denna typ av analyser men fler och återkommande studier behövs. Likaså behövs mer kunskap om hushållens köp av svarta tjänster.

Skatteverket publicerade tidigare i år en rapport om hushållens medvetna köp av svarta tjänster mellan 2005 och 2019. Av den framgår att hushållens köp av svarta tjänster minskar från 11 miljarder kronor 2005 till 3 miljarder kronor 2019, dvs. en minskning med 8 miljarder kronor på bara 14 år. Andelen som köper svarta tjänster har minskat från 32 procent till 13 procent. Skatteverkets rapport ger inga svar på varför svartköpen minskat i så stor omfattning, men den antyder att RUT- och ROT-reformerna troligtvis ligger bakom en stor del av minskningen.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i motionen om att löpande utvärdera RUT-avdragets effekter och tillkännage detta för regeringen.

Särskilda yttranden

1. Skrivelsen, punkt 2 (M, KD)

Niklas Wykman (M), Helena Bouveng (M), Boriana Åberg (M), Hampus Hagman (KD) och Kjell Jansson (M) anför:

RUT-avdraget har varit en viktig språngbräda in på den svenska arbetsmarknaden och gett ökade möjligheter till entreprenörskap, inte minst för nyanlända kvinnor som annars är en grupp som har svårt att få ett första jobb. Studier visar att ju större RUT-avdrag hushållet gör, desto mer ökar kvinnors arbetsmarknadsutbud. RUT-avdraget har haft många positiva effekter; det har bl. a. bidragit till att ”svarta” jobb blivit vita, fler jobb med enklare kvalifikationer har skapats, det har hjälpt människor att få ihop vardagen och samtidigt inneburit att hushållstjänster erbjudits på den öppna marknaden. Det är mot bakgrund av detta centralt att RUT-avdraget värnas.

Riksrevisionen presenterar inte några närmare beräkningar kopplat till slutsatsen att RUT-avdraget inte är självfinansierat. Regeringen lämnar i sin bedömning i skrivelsen denna slutsats utan invändningar och utan att komplettera med ett bredare perspektiv med avstamp i andra tillgängliga analyser av RUT-reformens effekter. Här finns det anledning att se till tillgänglig forskning. Enligt Handelns utredningsinstitut (HUI) som har analyserat RUT-avdragets effekt på de offentliga finanserna kommer närmare 90 procent av skattereduktionen tillbaka till stat och kommun genom ökade skatteintäkter från personer som arbetar i RUT-sektorn och från dem som köper RUT-tjänster. Det är av vikt för regeringen att beakta.

Riksrevisionen påpekar att en del av jobben skapade via RUT-avdraget har gått till arbetskraftsinvandrare. Detta belyser även regeringen som en negativ effekt för korttidsutbildade i Sverige i sin bedömning av Riksrevisionens iakttagelser. Den bilden bekräftas inte av exempelvis arbetsgivarorganisationen Almega. Enligt Almega handlar det i stor utsträckning om arbetstagare från EU-länder som tar anställning i Sverige genom den fria rörligheten. Anledningen till att arbetsgivarna rekryterar från andra länder är bristen på arbetskraft i Sverige, och i viss utsträckning bristfällig matchning från Arbetsförmedlingens sida. Det är anmärkningsvärt med tanke på den höga arbetslösheten bland lågutbildade att det inte går att uppbåda inhemsk arbetskraft i större utsträckning för RUT-branscherna. Detta kan delvis bero på att försörjningsstödet marginaleffekter är stora, vilket minskar drivkrafterna att söka lågbetalda jobb. En annan möjlig orsak är att de som är arbetslösa i Sverige inte är anställningsbara då de har otillräckliga kvalifikationer.

Trots dessa synpunkter stöder vi utskottets ställningstagande om regeringens skrivelse.

2. Skrivelsen, punkt 2 (V)

Tony Haddou (V) anför:

Vänsterpartiet har inget emot hushållsnära tjänster. Det vi vänder oss emot är att dessa tjänster ska subventioneras genom skattesystemet. Skatteverkets egen statistik visar tydligt att gruppen höginkomsttagare är överrepresenterad bland dem som hittills använt sig av RUT-subventionerna, medan den del av befolkningen som har lägst inkomster knappt återfinns i den statistiken. Av de som tjänade över 1 miljon kronor om året köpte hela 42 procent RUT-tjänster. Användningen av RUT-avdraget är också störst i rika kommuner. Det är en omfördelning av våra skattepengar direkt till de allra rikaste i samhället.

Det innebär i praktiken att låg- och medelinkomsttagare betalar höginkomsttagarnas städhjälp via skattsedeln. Skattesubventionen är tydligt riktad till den välbeställda målgruppen, som i allt större utsträckning utnyttjar tjänsterna. Det ökar ojämlikheten. Detta är inte bara orimligt och orättfärdigt, det är också ett slöseri med skattebetalarnas pengar.

Vänsterpartiet välkomnar Riksrevisionens rapport om RUT-avdraget. Reformen är, som Vänsterpartiet ett flertal gånger tidigare påpekat, en offentligfinansiell kostnad för staten och belastar andra skattebetalare som inte köper tjänsten. Det är framför allt den tiondel i Sverige som tjänar mest som vinner på avdraget. Vidare har reformen en dålig träffsäkerhet när det gäller vilka målgrupper som det är tänkt ska få jobb och vilka som det är tänkt ska köpa tjänsterna. Vänsterpartiet har tagit del av Riksrevisionens rapport och avvisar regeringens planer på att utvidga RUT-avdraget till att tredubblas och att fler tjänster ska ge rätt till avdrag.

Trots dessa synpunkter har Vänsterpartiet valt att ställa sig bakom utskottets ställningstagande.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2019/20:177 Riksrevisionens rapport om rutavdraget.

Följdmotionen

2020/21:142 av Per Åsling m.fl. (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att löpande utvärdera RUT-avdragets effekter och tillkännager detta för regeringen.